

ПАМ'ЯТКА

ЩОДО ДІЙ РОДИНИ ЛЮДИНИ,
ЗНИКЛОЇ БЕЗВІСТИ
ЗА ОСОБЛИВИХ ОБСТАВИН,
ПІД ЧАС ПОШУКУ
ТА ІДЕНТИФІКАЦІЇ ТІЛА (ОСТАНКІВ)

РІДНІ ЗНИКЛИХ БЕЗВІСТИ ЛЮДЕЙ МАЮТЬ ПРАВО ЗНАТИ ПРО ДОЛЮ ЇХНІХ БЛИЗЬКИХ.

Ця пам'ятка створена для людей, чиї рідні є зниклими безвісти за особливих обставин. Вона роз'яснює алгоритм дій у разі повідомлень про попередній ДНК-збіг та остаточну ідентифікацію загиблого, аби допомогти родинам ефективно взаємодіяти із відповідними представниками державних органів у процесі реалізації права на правду.

Авторками і розробницями пам'ятки є Олена Белячкова, координаторка груп родин військовополонених та зниклих безвісти МІПЛ та Марія Климик, співкерівниця департаменту захисту прав військовослужбовців та членів їхніх сімей МІПЛ. Рецензування здійснив Ігор Калантай, начальник відділу Головного слідчого управління Національної поліції України.

Матеріал розроблено, видано та надруковано у рамках освітнього ветеранського проекту «Трайб» Amnesty International Ukraine, який реалізовується завдяки фінансовій підтримці фонду CISU Міністерства закордонних справ Данії.

1.

ХТО МАЄ ЗДАТИ БІОЛОГІЧНИЙ ЗРАЗОК З РОДИЧІВ ЗНИКЛОГО БЕЗВІСТИ

Щоб ідентифікувати загиблого військовослужбовця, в Електронному реєстрі геномної інформації людини (ЕРГІЛ) обов'язково має бути ДНК-профіль його близьких кровних родичів.

БЛИЗЬКІ КРОВНІ РОДИЧІ З НАЙВИЩИМ ВІДСОТКОМ ДНК-ЗБІГУ:

- біологічні батьки зниклого безвісти військовослужбовця;
- біологічні діти (дитина) зниклого безвісти
(примітка: якщо є лише біологічна дитина зниклого, може бути рекомендовано також відібрати зразок у другого біологічного з батьків дитини (тобто дружини або чоловіка зниклої особи). Це допомагає експертам правильно визначити частину генетичних ознак, успадкованих дитиною саме від зниклого).
- повнорідні брати та сестри
(примітка: ступінь ДНК-збігу у них буде нижчим, ніж у біологічних батьків чи дітей зниклого).

Підстава для відбору біологічних зразків:

процедура проводиться за постановою слідчого поліції, який веде провадження по зниклому безвісти військовослужбовцю (за ініціативою самого слідчого, або за клопотанням потерпілої сторони (родича, який подав заяву про зникнення)).

Для цього експерти відбирають зразок букального епітелію (мазок з внутрішньої поверхні щоки). Слідчий направляє цей зразок до лабораторії для виділення ДНК-профіля та внесення до відповідного обліку (ЕРГІЛ). В подальшому ДНК-профіль може використовуватися для автоматизованого пошуку можливого споріднення.

Родичі зниклого також можуть надати слідчому важливу інформацію, документи, зокрема біометричні документи (ID-документи) зниклого, медичні матеріали та особисті речі зниклого, які можуть бути використані для встановлення ДНК-профілю.

Якщо ваш ДНК-профіль уже внесений до ЕРГІЛ, повторно здавати зразок лише через сплив певного часу не потрібно. Повторний або додатковий відбір проводиться, якщо це необхідно для конкретного дослідження (у випадку виконання рекомендацій експертної установи).

2. ДІЇ РОДИНИ У РАЗІ ВСТАНОВЛЕННЯ ПОПЕРЕДНЬОГО ДНК-ЗБІГУ

**ПОПЕРЕДНІЙ ЗБІГ – ЦЕ ВАЖЛИВА ПОШУКОВА
ІНФОРМАЦІЯ, АЛЕ ЩЕ НЕ ОСТАТОЧНА
ІДЕНТИФІКАЦІЯ.**

Він означає, що між ДНК-профілем тіла (останків) та ДНК-профілем одного або декількох родичів виявлено ознаки можливого біологічного споріднення, які необхідно перевірити.

ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТАКИЙ ЗБІГ МОЖЕ:

- підтвердитися;
- потребувати додаткових зразків або досліджень;
- бути спростований.

Тому після повідомлення про попередній збіг **необхідно дочекатися результатів передбачених експертних та процесуальних дій.**

ХТО ПОВІДОМЛЯЄ РОДИНУ ПРО ЗБІГ:

Інформація про можливий генетичний збіг передається визначеним органам та слідчим, які здійснюють:

- досудове розслідування щодо зникнення особи — **слідчому «по БЗО»;**
- досудове розслідування щодо невпізнаного тіла (останків) — **слідчому «по тілу».**

Слідчі мають забезпечити взаємодію між відповідними кримінальними провадженнями та інформування родини.

Родині не потрібно самостійно встановлювати місцезнаходження тіла, розшукувати інший орган поліції або з'ясувати номер кримінального провадження «по тілу».

Якщо вас повідомив слідчий у провадженні щодо зникнення особи (слідчий «по БЗО»), він має пояснити значення отриманої інформації та забезпечити необхідну взаємодію зі слідчим у провадженні щодо тіла (останків).

ПОДАЛЬШІ ДІЇ СЛІДЧОГО “ПО ТІЛУ”:

Після отримання інформації про попередній ДНК-збіг слідчі «по тілу» організовують необхідні перевірки та дослідження. Зокрема, можуть бути:

1. призначені необхідні порівняльні молекулярно-генетичні дослідження; використані ДНК-профілі родичів, які вже містяться в ЄРГІЛ, у встановленому порядку;
2. відібрані додаткові зразки в інших кровних родичів, якщо наявних даних недостатньо (рекомендації експертної установи);
3. за необхідності проведено повторний відбір біологічного матеріалу (рекомендації експертної установи);
4. перевірені відбитки пальців;
5. досліджені стоматологічні дані;
6. перевірені особливі прикмети — татуювання, шрами, протези, імпланти тощо;
7. досліджені особисті речі, документи та інші об’єкти, виявлені разом із тілом (останками);
8. зіставлені медичні та інші прижиттєві дані зниклої особи;
9. візуальне впізнання
(примітка: не в кожному випадку стан тіла (останків) дозволяє провести візуальне впізнання, і не в кожному випадку воно необхідне. Якщо така процедура має значення для ідентифікації, слідчий може запропонувати її проведення. Перед проведенням впізнання родині мають пояснити мету цієї процесуальної дії та, наскільки це можливо, попередити про стан тіла (останків). Візуальне впізнання є лише одним із можливих джерел інформації та оцінюється разом з іншими доказами).

Родині не потрібно самостійно отримувати в одній установі копії експертних висновків та переносити їх до іншої лише для забезпечення порівняння ДНК-профілів, якщо необхідна генетична інформація вже міститься в ЄРГІЛ та може бути використана в установленому порядку.

ДІЇ РОДИЧІВ У РАЗІ ВИЯВЛЕННЯ ПОПЕРЕДНЬОГО ДНК-ЗБІГУ:

Насамперед попросіть слідчого, який повідомив вас про такий збіг, пояснити: 1) що саме означає отриманий попередній ДНК-збіг; 2) яке кримінальне провадження здійснюється щодо тіла (останків); 3) які подальші експертизи або перевірки призначаються; 4) чи достатньо вже відібраних у родини ДНК-зразків; 5) чи потрібні додаткові зразки інших кровних родичів; 6) хто надалі буде контактною особою для родини.

ПОВІДОМТЕ СЛІДЧОМУ, ЯКЩО У ВАС Є:

1) медична або стоматологічна документація зниклого; 2) рентгенівські або інші медичні знімки; 3) інформація про переломи, операції, протези або імпланти; 4) відомості про татування, шрами та інші особливі прикмети; 5) фотографії, на яких добре видно такі прикмети; 6) документи або інша інформація, яка може допомогти встановленню особи (ID-документи, закордонний паспорт); 7) особисті речі, якими користувався виключно зниклий.

До таких особистих речей можуть належати, наприклад, зубна щітка, бритва або гребінець, шапка та шарф, нижня натільна білизна (у випадку якщо вони не піддавались термічній обробці та не використовувались іншими особами). Не передавайте такі речі самостійно до лабораторії. Повідомте про їх наявність слідчого — він визначить, чи необхідне їх вилучення та дослідження.

3. ЯК ДІЯТИ У РАЗІ ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО ОСТАТОЧНУ ІДЕНТИФІКАЦІЮ ЗАГИБЛОГО (ПОМЕРЛОГО)

СЛІДЧИЙ “ПО ТІЛУ” УХВАЛЮЄ ПОСТАНОВУ ПРО ВСТАНОВЛЕННЯ ОСОБИ НЕВПІЗНАНОГО ТІЛА (ОСТАНКІВ). ЦЕ РІШЕННЯ УХВАЛЮЄТЬСЯ НА ПІДСТАВІ НАЯВНИХ ДОКАЗІВ:

- результатів молекулярно-генетичних, дактилоскопічних, судово-стоматологічних та інших експертиз;
- співпадіння особливих прикмет та результатів візуального впізнання;
- виявлення особистих речей, документів та інших належних, допустимих та достовірних доказів.

Слідчий зобов'язаний невідкладно (як правило, не пізніше ніж через 24 годин після ухвалення постанови), особисто повідомити визначеного члена сім'ї або близького родича про остаточний збіг. Якщо зв'язатися з родиною у цей строк неможливо, слідчий фіксує причини та вжиті заходи у рапорті, який долучається до матеріалів кримінального провадження.

ЩО САМЕ СЛІДЧИЙ ЗОБОВ'ЯЗАНИЙ РОЗ'ЯСНИТИ РОДИНІ:

- 1) офіційно підтвердити факт та підстави ідентифікації особи;
- 2) у допустимих межах розповісти, які саме експертизи (ДНК, дактилоскопічна, стоматологічна, тощо) підтвердили співпадіння;
- 3) роз'яснити порядок отримання копії постанови про вста-

новлення особи невпізнаного тіла (останків); 4) пояснити порядок набуття та реалізації статусу потерпілого; 5) ознайомити з порядком подання клопотань та доступу до матеріалів справи; 6) повідомити про фактичний стан ідентифікованого тіла. Якщо ідентифіковано фрагментовані останки, слідчий має попередити родичів про можливість виявлення інших фрагментів цього ж тіла та порядок їхнього допоховання); 7) надати чіткі інструкції щодо взаємодії з військовою частиною, ТЦК та СП і установою СМЕ (судово-медичної експертизи) для організації поховання та оформлення виплат.

Якщо ідентифіковано тіло (останки) загиблого, який є сиротою, іноземцем, особою без громадянства або іншою особою, родичі якої не встановлені, перебувають на тимчасово окупованій території України чи за межами України, слідчий доводить постанову до відома командира військової частини, у якій загиблий проходив військову службу.

Про остаточний ДНК-збіг насамперед сповіщають родину загиблого. За відсутності заперечень, зауважень з боку родини, слідчий направляє офіційні повідомлення до інших відомств.

ЯКЩО У РОДИНИ НЕМАЄ ЗАПЕРЕЧЕНЬ, ПОСТАНОВА ПРО ВСТАНОВЛЕННЯ ОСОБИ НЕВПІЗНАНОГО ТІЛА (ОСТАНКІВ) ПРОТЯГОМ 24 ГОДИН НАПРАВЛЯЄТЬСЯ:

1) уповноваженому представнику військової частини через систему електронного документообігу (СЕДО) або на офіційну адресу електронної пошти військової частини (за попереднім узгодженням); 2) до Центрального управління цивільно-військового співробітництва Генерального штабу Збройних Сил України

(ЦУ ЦВС ГШ) (у встановленому порядку); 3) установі СМЕ, в якій перебуває тіло (останки) загиблого на зберіганні.

ДІЇ РОДИНИ ПІСЛЯ ОТРИМАННЯ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ОСТАТОЧНЕ СПІВПАДІННЯ:

Родина має право повідомити слідчому конкретні обставини, які, на її думку, не узгоджуються з результатами ідентифікації, та подати відповідне клопотання.

Для цього член сім'ї або близький родич подає слідчому "по тілу" заяву про визнання його потерпілою стороною у кримінальному провадженні.

ЗАЛЕЖНО ВІД ОБСТАВИН МОЖЕ БУТИ ПОСТАВЛЕНО ПИТАННЯ ПРО:

1) ознайомлення з матеріалами кримінального провадження, 2) залучення додаткових кровних родичів; 3) проведення додаткового молекулярно-генетичного дослідження; 4) проведення додаткової або повторної експертизи; 5) перевірку стоматологічних, дактилоскопічних або медичних даних шляхом проведення відповідних досліджень; 6) перевірку інших ідентифікуючих ознак.

За наявності передбачених законом підстав, слідчий вирішує питання про збір додаткових порівняльних матеріалів та призначення додаткової чи повторної експертизи.

Слідчий або інша визначена контактна особа має пояснити родині, **хто саме відповідає за наступний етап та з ким потрібно контактувати.**

Після проведення всіх додаткових або повторних досліджень, та за відсутності заперечень з боку родин, слідчий приймає постанову про встановлення особи невідомого тіла (останків). Після чого інформує рідних, а також направляє документи до військової частини, ЦУ ЦВС ГШ та підрозділу СМЕ для організації наступних кроків:

- оформлення сповіщення ТЦК та СП про загибель військовослужбовця;
- організації доставки тіла (останків) військовослужбовця до місця поховання (з погодженням координації дій військової частини, ЦУ ЦВС ГШ, ТЦК та СП).

КОНТАКТИ:

Питання щодо проєкту «Трайб»:

Вероніка Пугач
v.puhach@amnesty.org.ua

Для медіа:

Лєра Бурлакова,
l.burlakova@amnesty.org.ua

Питання і коментарі щодо пам'ятки і алгоритму дій рідних:

Олена Бєлячкова,
o.belyachkova@mipl.org.ua;
Аліна Потапова,
a.potapova@amnesty.org.ua.

TRIBE

VESTA

МІПЛ

MY47

